

**TANITMALAR
REVIEWS**

Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler -İsimler, Eserler, Konular-

Nazım H. POLAT

Dr. Cemile KINACI *

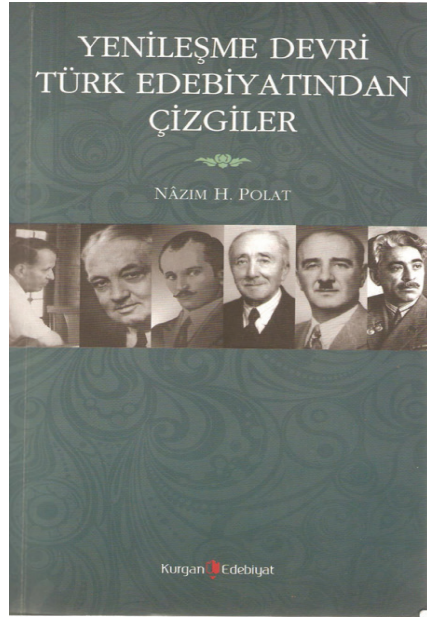
Yenileşme Devri Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi olan Nâzım Hikmet Polat, Tanzimat sonrası kültür hayatımızın süreli yayınlarda saklı olduğu inancıyla, çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmış bir bilim adamıdır.

Nâzım Hikmet Polat, yaptığı çalışmalara kısa bir süre önce bir yenisini daha ekledi. Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler adını taşıyan bu çalışma, Polat'ın bu güne değin yazıp yayımladığı çeşitli makalelerden oluşmakta. 1980'li yıllara kadar makaleleri toplu olarak yayımlanan akademisyenlerden, sadece Fuat Köprülü ve Ahmet Hamdi Tanpınar isimleri akla gelirken, 1980'lerden itibaren akademisyenlerin makalelerini kitaplaştırması âdeta gelenek hâline gelmiştir. Polat da bu eserin böyle bir temayülden doğduğunu dile getiriyor. Kitaptaki bazı yazıların eskiyen tarafları olduğu için yazar, bu yazıları gözden geçirmiş, eklemeler ve çıkarmalar yaparak yeniden düzenlemiş, ancak yazıların ana yapısını bozmadan yazıları kitaplaştırmış.

Son zamanlarda yapılan toplu makalelerden oluşan kitapların okuyucu için oldukça faydalı olduğu kesindir. Bu bağlamda, Polat'ın daha önce çeşitli zamanlarda, farklı yerlerde yayımlanan makalelerini toplu olarak bu eserde bulmak da şüphesiz edebiyatseverler için faydalı olmuştur.

Eser, dört bölümden oluşmakta. İlk iki bölümde edebî metinler ve bu metinleri kaleme alanlar hakkında bazı düşünceler yer alıyor. Diğer iki bölümde ise, bilgilen-dirici mahiyetteki eserler ve çeşitli makaleler bulunuyor.

* Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Kitabın birinci bölümü, “Şairler İçin” başlığını taşıyor. Bu bölümde ismi çok bilinen Nihal Atsız, Yahya Kemal, Şevket Rado, Samed Vurgun gibi şairlerin yanında Feyzullah Sacid Ülkü, Yahya Sâim Ozanoğlu, Sığırcızade Hayri, İdris Sabih Gezmen ve kadın şair İhsan Raif Hanım gibi adı daha az bilinen şairler ve şiirleri hakkında kaleme alınmış makaleler de yer alıyor. Bu bölümdeki makalelerden biri “Yahya Kemâl ve Memleket Edebiyatı”. Tanzimat’tan beri edebiyatta aranan ve sorgulanan şey kendi kimliğimiz idi, ancak bu arama/sorgulama süreci Yahya Kemâl’in edebiyatımıza girişiyle zaferle sonuçlandı. Polat’ın ifadesiyle, “Edebiyatımızda aranan şey, bizzat kendimizdik. Tarih içinde, coğrafya üzerinde, bizi biz yapan unsurlar”. Her sanatkârda bu unsurların bir kısmına rastlanmak mümkündür, ancak Yahya Kemâl milli hayatın bütün unsurlarını ifade gücüne sahiptir. Bu sebeple Yahya Kemâl, memleket edebiyatı veya millî edebiyat denilince çok özel bir yere sahiptir. Polat makalede, Yahya Kemâl’in memleket edebiyatı söyleyişlerini Türklüğün tarih içindeki macerasına, kültürel mücadelesine ve Yahya Kemâl’in bu mücadeleye karşı tavrına göre değerlendirir. Makalede, Yahya Kemal’in hem Türk’ün yaşayışındaki samimiyeti ve kahramanlığı dile getiren hem de aynı zamanda Türk’ün rintlliğini, musikisiyle eğlence âlemlerini de bütün şuhluğuyla, bütün güzelliğiyle dile getiren bir memleket şairi olduğu üzerinde duruluyor. Şairin Anadolu’ya Türk mührünün vuruluşunu terennüm eden “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” ve “Akıncılar” gibi şiirleri yanında, Türk’ün rintlliğini, aktardığı şiirlerine de örnek veriliyor. Bu bölümdeki ilginç makalelerden birisi “İhsan Raif Hanım” ile ilgili olan makaledir. İhsan Raif Hanım, 20. asrın başlarında İstanbul’daki sanat çevrelerinin önemli isimlerindedir. O, edebiyatımızdaki nadir kadın şairlerden biridir. Polat, makalede İhsan Raif Hanım’ın asıl şöhretini aşk şiirleriyle yaptığını belirtmekle birlikte, şaire hakkındaki hiçbir kaynakta anılmamış “Ey Ehl-i İslam”, “Kadın ve Vatan”, “Yüksel Ey Türk” gibi hamasî şiirlerine de yer vermiştir. Polat’ın bu bölümde Türkiye dışından ele aldığı tek şair Samed Vurgun’dur. Makalede, Azerbaycanlı şair Samed Vurgun, bir “Sovyet Şairi” perspektifinden ele alınmış; ancak şairin yaşadığı dönem şartları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine özellikle vurgu yapılmıştır.

Kitabın ikinci bölümü “Hikâye ve Roman Yolunda” başlığını taşıyor. Bu bölümde Polat’ın hikâye ve roman üzerine yazdığı çeşitli makaleler yer alıyor. Bu bölümdeki beş makaleden ikisi roman hakkında kaleme alınmış. Bu romanlar, Nihal Atsız’ın Ruh Adam’ı ve Necip Fazıl’ın Aynadaki Yalan adlı romanı. Bir diğer makalede Mitat Enç’in hikâyeleri ele alınırken, geriye kalan iki makalede de hikâye denilince ilk akla gelen isim olan Ömer Seyfettin’in hikâyeciliği değerlendirilmiş. Polat, Atsız’ın Ruh Adam romanını “Eserdeki Vak’a ve Şahıslar Hakkında Birkaç Söz”, “Üslûp ve Mizaç”, “Eserdeki Didaktizm”, “Eserdeki Edebî Fikirler” gibi başlıklara ayrılarak incelemiştir. Yine makalede felsefedeki ruh göçümü olarak bilinen tenasühe dikkat çekilmiş ve Ruh Adam’daki tenasüh konusu ele alınmış. Roman üzerine yazılan bir diğer makale “Aynadaki Yalana Dair” başlığını taşıyor. Bu makale, edebiyatımızda “şair”, “münekkit”, “muharrir”, “ideolog” ve “piyes yazarı” olarak bilinen Necip Fazıl’ın “romancı” olarak da anılmasına vesile olan romanı

üzerine Polat'ın intibalarından oluşuyor. Polat, romandaki siyasî ve sosyal meseleleri, siyasî, sosyal ve iktisadî doktrinleri, kadın konusunu ayrı başlıklar hâlinde ele alıyor. Nâzım Hikmet Polat eserinde eğitimci yazarlardan olan Mitat Enç'in hikâyelerine de değinmiş. Mitat Enç'in hikâyeciliği Uzun Çarşının Uluları başlıklı kitabındaki hikâyeler ekseninde ele alınmış. Polat "Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Kronolojik Gelişimi ve Farklı Tasnifleri" başlıklı makalesinde, Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğinin seyrini ele alıyor. Hikâyelerdeki dil gelişimi ve tema gelişimi ayrı başlıklar altında irdeleniyor.

Üçüncü bölümün başlığı "Edebiyat Tarihçiliği". Bu bölüm, edebiyat tarihi ile ilgili dört makaleden oluşuyor. Makalelerden ilki, Ziya Paşa'dan Cumhuriyet'e kadar olan dönemdeki Türk edebiyatı çalışmalarına genel bir bakış şeklinde yazılmış hacimli bir makale. Polat, Ziya Paşa'dan Cumhuriyet'e kadarki edebiyat tarihçiliği serüvenini üç safhaya ayırarak incelemiştir. Bu üç safha:

1. Hazırlık çalışmaları,
2. İlk adımlar,
3. Olgunlaşmaya doğru.

Ayrıca makalenin sonuna eklenen, Türkiye'de basılan önemli Türk edebiyatı tarihleri listesi de araştırmacılar için oldukça faydalı bir çalışma.

Üçüncü bölümün bir diğer makalesi "Edebiyatımız, Edebiyat Tarihçiliğimiz ve Atatürk" başlığını taşıyor. Makalede, Atatürk'ün kendi döneminde hem bir edebiyatsever olarak hem de devlet başkanı sıfatıyla edebiyat çalışmalarına verdiği önem ve edebî çevreleri yönlendirmeleri ele alınıyor. Edebiyat tarihi çalışmaları içine dâhil edilen bir diğer makale, adı az bilinen Mehmet Fuat Bey'in Tarihçe-i Lisan-ı Osmanî adlı eseri üzerine yazılmış. Eser ne tam bir dil tarihi ne de tam bir edebiyat tarihi eseri değildir. Ancak, edebiyat tarihçiliğinin emekleme devrinde bulunduğu 19. asrın son çeyreğinde yazılmış, edebiyat tarihi olarak değerlendirmeye en yakın eserlerden biridir. Üçüncü bölümün son makalesi, bize bir karşılaştırmalı edebiyat örneği sunuyor. Makalede Azerbaycan sahasından Ferhat Ağazâde'nin yazdığı "Edebiyat Mecmuası" adlı eser ile yine aynı dönemlerde yazılmış Osmanlı sahası edebiyat tarihleri arasında bir karşılaştırma yapılıyor.

Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler adlı eserin son bölümü "Eleştiri başlığını taşıyor. Türk edebiyatı tarihinde yapılan tenkitler üzerine yazılmış dört makale bu bölümü oluşturuyor. Makalelerden birinde "yeni nesil" ve "fecd-âti" arasında yaşanan tartışmalar, eleştiriler değerlendiriliyor. Bu edebî topluluklar arasında yaşanan karşılıklı eleştirilerin edebiyat tarihimizdeki önemine dikkat çekiliyor. Bu bölümün ilginç makalelerinden biri, Hüseyin Rahmi'nin Cadı romanı üzerine yapılan münakaşaları kaleme alan makaledir. Cadı 1912 yılında yayımlanmış, ama edebiyat çevrelerinde eserle ilgili tartışmalar 1914 yılına kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu özelliğinden dolayı Polat, Cadı üzerine yapılan münakaşaları bir makalede değerlendirmeyi uygun görmüş. Cadı üzerine yapılan münakaşalar edebiyat tarihinde önemli bir sorunu gözler önüne seriyor. Edebî eser üzerine yapı-

lan eleştiri, yerinde ve normal ölçülerde olursa, şüphesiz bu edebiyata bir zenginlik katar ve ilerleme sağlar. Ancak, yapılan eleştiri eser bir yana bırakılarak kişiselleştirdiğinde bunun edebiyata olan hiçbir katkısı yoktur. Dolayısıyla, yazarların eserleri üzerine normal ölçülerde yapılan eleştirilere açık olması da bir gerekliliktir. Bu makalede de Hüseyin Rahmi'nin kendi eserine yapılan eleştirilere çok da tahammül edemediği görölmektedir. Bu bölümün bir diğer makalesi, şahabettin Süleyman'ın gözüyle Namık Kemal değerlendirmesi. Makalede, şahabettin Süleyman'ın Namık Kemal'i edebiyat sahasındaki bütün faaliyetleriyle eleştirdiği ve toptan reddettiği, ancak fikir adamlığı ve inkılâpçılığı açısından onu kabullendiği görölr.

Göröldüğü gibi, Nâzım Hikmet Polat'ın dört bölümden oluşan Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler adlı eseri, Türk edebiyatı ile ilgilenen araştırmacılara merak ettikleri çeşitli konularda faydalanacakları önemli bilgiler sunuyor. Nâzım Hikmet Polat'ın bundan sonra da Türk edebiyatına ışık tutacak yararlı çalışmalarının başarıyla devam etmesini diliyoruz.

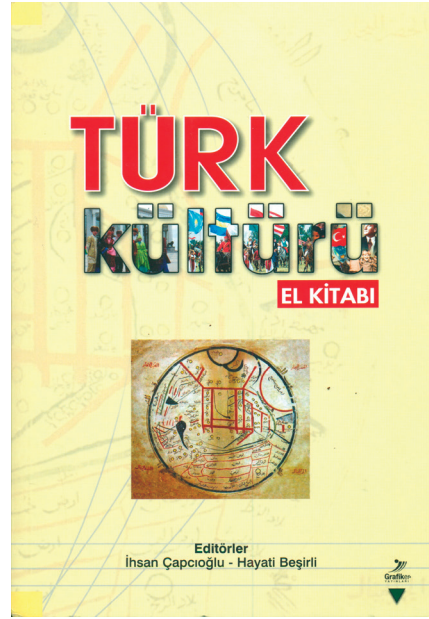
Türk Kültürü El Kitabı

İhsan ÇAPÇIOĞLU - Hayati BEŞİRLİ

Dr. Yılmaz YEŞİL *

“Zamanı Tanrı yaşar, kişiöğlü hep ölümlü türemiş” (Kül Tigin (Gültekin) Yazıtı) sözleriyle, Moğolistan’ın Orhun Nehri kıyılarında bulunan Türk Dili’nin en eski yazıtlarından alınmış bir cümle ile, başlayan Türk Kültürü El Kitabı; Türk milletinin tarih sahnesine çıktığı andan günümüze kadar ortaya çıkardığı kültürü, medeniyeti ve dünya tarihine saptadığı katma değeri farklı bilim disiplinleri ile inceleyen bilim insanlarının sıkça sorup cevabını aradığı “Türk kimdir?” sorusunun cevabına bir nebze katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Grafiker Yayınları’ndan 2015 yılının Temmuz ayında çıkan ve Prof. Dr. Hayati Beşirli ile Doç. Dr. İhsan Çapçioğlu’nun editörlüğünü üstlendiği eser, Türklerin yaşadıkları coğrafyaları gezmiş, kültürlerini ve ortaya koydukları eserleri incelemiş, seyyahların ve onların yazdıklarını değerlendiren bilim insanlarının ortak noktalara işaret ederek, Türk kültür coğrafyasına ilişkin sayısız anlatının ve farklı vesilelerle oluşturulan kayıtların ışığında Türk kimdir sorusunun cevabını aramalarına değinir. Esere göre, başlangıçtan itibaren doğayla uyumu, kültürlerinin temel unsuru olarak gören Türkler, bu uyumun bir sonucu olarak “Bozkır Medeniyeti” diyebileceğimiz bir medeniyet inşa ettiklerini, aslında bozkırın ve konar-göçerliğin temel ekonomik unsuru olan hayvancılığın zorunlu kıldığı boyların organizasyonu ve teşkilatlanma hızı sayesinde devlet kurma kabiliyetini geliştirdiklerinden bahseder.

* Okutman, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yyesil@gazi.edu.tr

Ayrıca bu çalışma, Türklerin edinmiş oldukları bu hünerin, geniş bir coğrafyada önemli bir aktör olmalarını sağlayarak; yerleşik hayata geçişle birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta sayısız eserler ortaya koymalarına imkân tanıdığını, Tarihin bu kudretli milletinin ipek ve baharat yolu üzerindeki hâkimiyetlerinin, 19. yüzyıla kadar dünya ekonomisi üzerinde de belirleyici olduğunu, bunun neticesinde Türklerin, yaşadığı veya kontrolünde şekillenen kültür coğrafyasında ekonomik zenginliği kültürel zenginliğe dönüştürmeyi başaran merkezler ortaya çıkarmasına fırsat tanıyarak, Kaşgar, Semerkant ve Buhara gibi kadim şehirlerin oluşması ile Türklerin köklü ve kalıcı bir kültür inşa etmesini farklı bölümler halinde ortaya koymaktadır.

Türk milletinin tarih sahnesine çıktığı andan itibaren gerek milletimizin gerekse farklı milletlerden seyyah, tarihçi ve bilim insanlarının ortaya koymuş olduğu milletimizle ilgili geniş literatür karşısında Türk milletinin inşa etmiş olduğu bütün kurumları başvuru kaynağı ihtiyacına cevap verecek şekilde okuyucularına ve araştırmacılara sunmayı amaçlayan eserin bölümleri de alanında kıymetli çalışmaları ve geniş birikimleri olan değerli bilim insanları tarafından yazılmıştır.

Kitabın bölümleri ve yazarları aşağıda belirtilmiştir.

Türklüğün Kökeni ve Anayurdu / *Osman Karatay*

Türklerin Yaşadıkları / *Mustafa Kalkan*

Türk Tarihi / *Konuralp Ercilasun*

Türklerde Askerlik ve Ordu / *Mustafa Kalkan*

Ana Altaycadan Modern Türk Dillerine Genel Bir Bakış / *Süer Eker*

Türk Edebiyatının Tarihî Dönemleri ve Temsilcileri / *Nezir Temur*

Türk Halk Kültürü / *Nebi Özdemir*

Türk Mitolojisi / *İbrahim Dilek*

Türklerde Devlet / *Abdullah Gündoğdu*

Eski Türklerde Töre ve Hukuk / *Yunus Koç*

İslâmiyet Öncesi Türklerde Sosyal ve Ekonomik Yapı / *Ali Ahmetbeyoğlu*

İslâmiyet Öncesi Türklerin Düşünce Hayatı / *Kazım Sarıkavak*

Türklerde Bilim ve Felsefe / *İbrahim Şirin*

Ana Hatlarıyla Türklerde Sanat / *Ali Osman Uysal*

Türklerin İslamiyet'i Kabulü / *Erkan Göksu*

Türklerin Dinî Hayatı / *Ünver Günay*

Türk Topluluklarının Dinî Coğrafyası / *Durmuş Arık*

Türk Siyasi Kimliğinin Gelişim Süreci ve

Cumhuriyet Döneminde Kimlik İnşası Açısından Kurumlar / *İbrahim Erdal*

Yanılan eser Türk kültürünün tanıtılmasına yönelik bir çabanın ürünüdür. Günümüze kadar Türklerle ilgili pek çok çalışma yapılmış, hâlen yapılmakta ve gelecekte de yapılmaya devam edecektir. Böylesine geniş bir alan karşısında ortaya konulmuş bir eser bundan sonra yapılacak çalışmalara; bakış açısı, yönelteceği kaynaklar ile yola çıkış süreci açısından rehber olması bakımından ilgililerine katkıları sunmaya namzettir.